

Den asiatisk-amerikanska utbildningsparadoxen

Uppmärksamheten är stor vad gäller integrationen av dem som kommer från ett land till ett annat. Det gäller inte bara dem som kommer som vuxna utan också dem som kommer med sina föräldrar (när de är under 13 år vid ankomsten brukar de i engelskspråkig litteratur benämnas som generation 1½) och dem som föds i det nya landet som barn till dem som invandrat (i engelskspråkig litteratur ofta benämnda den andra generationen). Ofta finns det en oro för hur det ska gå i skola och arbetsliv för dem, och det finns många studier av grupper där integrationen går långsamt och där studieresultat och sysselsättning inte är lika bra som för dem med inhemsk bakgrund.

Men det finns fall där de ungdomar som växer upp med bakgrund i andra länder har bättre studieresultat jämfört med dem med inhemsk bakgrund. Det tydligaste exemplet är kanske de ungdomar som bor i USA och har bakgrund i olika länder i Östasien, främst i Kina men också i andra länder i den regionen. Vi kan lära oss mycket av att också studera denna typ av exempel på framgång. Om ett sådant exempel har Jennifer Lee, professor vid UC Irvine, och Min Zhou, professor vid UCLA, skrivit en mycket intressant bok. De båda har koreansk respektive kinesisk bakgrund och mycket goda kunskaper om både asiatiska utvandringsländer och invandringslandet USA.

De bygger sin analys på olika typer av datamaterial. En viktig del är en undersökning genomförd år 2004 av ett slumpmässigt urval unga vuxna i Los

Angelesområdet tillhörande olika grupper: kinesisk bakgrund (generation 1½ och 2), vietnamesisk bakgrund (generation 1½ och 2), mexikansk bakgrund (generation 1½ och 2), mexikansk bakgrund (generation 3 och senare), vita (ej bakgrund i Latinamerika; generation 3 och senare) och svarta (generation 3 och senare). Det antal som ingår i varje grupp är 400 (med undantag av gruppen med mexikansk bakgrund i generation 1½ och 2, där antalet är det dubbla). En annan lika viktig del av undersökningen är ett mindre antal mycket ingående intervjuer med en del av dem som har deltagit i den första undersökningen och då svarat att de accepterade att bli intervjuade. Det är alltså en undersökning som kombinerar kvantitativa och kvalitativa metoder.

Ser man bara till vilken utbildning de olika grupperna har, finner man att de båda asiatiska grupperna uppnår en högre utbildningsnivå än de andra grupperna – och allra högst når den kinesiska gruppen. Den mexikanska gruppen har däremot betydligt lägre utbildning, lägre än alla övriga grupper. Det är välkända förhållanden som är mycket uppmärksammade i den amerikanska debatten. Men hur ska det kunna förklaras? En enkel schablonmässig förklaring är att hänvisa till att kulturen är olika i de olika grupperna; t ex att den höga utbildningen hos den kinesiska gruppen förklaras av en utbildnings- och prestationskultur i Kina. Lee och Zhou avvisar mycket skarpt denna förklaring som alldeles för enkel. De som växer upp med kinesisk bakgrund har inte alltid gått vidare till högre utbildning i USA. I en del andra länder, som Italien och Spanien, går de med kinesisk bakgrund inte särskilt ofta vidare till högre utbildning.

Men vad kan då förklara utbildningsmönstret att asiatiska ungdomar har högre utbildning än vita i USA – den asiatisk-amerikanska utbildningspara-

RECENSION

Jennifer Lee och Min Zhou: *The Asian American Achievement Paradox*, Russell Sage Foundation, 2015, 246 sidor, ISBN 978-0-87154-547-3.

doxen? En viktig del av förklaringen är att barnens föräldrar har en mycket hög utbildning. De kinesiska föräldrarna (de som invandrat) har hög utbildning inte bara jämfört med befolkningen i Kina utan också jämfört med vad vita har i USA. Den viktigaste förklaringen är omläggningen av den amerikanska invandringspolitiken år 1965 (*Immigration and Nationality Act*), som ledde till en stark prioritering av personer med högre utbildning. De är *hyperselektade*. De som kommer från Vietnam har också en mycket hög utbildning jämfört med befolkningen i Vietnam men inte jämfört med de vita i USA. De är *selektade*. Å andra sidan har de som invandrat från Mexiko (de mexikanska föräldrarna) betydligt lägre utbildning jämfört såväl med vita i USA som med befolkningen i Mexiko. De är *hyPOSElektade*.

Men detta är inte hela förklaringen. Även de barn med kinesisk bakgrund vars föräldrar inte har hög utbildning klarar sig mycket bra i utbildningssystemet i USA, t o m a ningen bättre jämfört med barn med kinesisk bakgrund vars föräldrar har högre utbildning. Lee och Zhou förklarar det med de etniskt baserade institutioner vad gäller kompletterande utbildning och nätverk som har byggts upp och som präglas av dem som invandrat från Kina med högre utbildning. De framhåller att klassammansättningen av migranterna på detta sätt har en avgörande betydelse. De har byggt upp institutioner med kompletterande utbildning (under kvällar, lördagar och lov), som även barn i familjer med mindre ekonomiska resurser deltar i. Det samma gäller inom den vietnamesiska gruppen – de etniska institutionerna är starka. Institutionerna påminner om liknande institutioner i hemländerna. Ett annat exempel är att familjernas bostadsval i hög grad påverkas av kvaliteten på skolorna i olika skoldistrikt. De väljer att flytta till områden där barnen

kommer att placeras i skolor av hög kvalitet. Uppgifter om olika skolors kvalitet förmedlas av de etniska nätverken.

Det har också utvecklats mycket starka utbildningsförväntningar inom de asiatiska grupperna. Förväntade betyg för barnen är A och ingenting annat (A– benämns ett ”asiatiskt F”). Det finns också starka förväntningar på vilka områden som studierna ska vara inriktade på; endast medicin, juridik, ingenjörsutbildning och naturvetenskap är acceptabla (inom den vietnamesiska gruppen är dessutom farmaceutisk utbildning acceptabel). En förklaring till att det har blivit dessa utbildningsområden som prioriteras skulle kunna vara att etnisk diskriminering är mindre vanlig inom de yrken som dessa utbildningar leder till. Och det är elituniversitet som gäller för högre studier – enheter inom University of California (eller ett Ivy League-universitet) men t ex inte en enhet inom California State University. Jämförelsenormen inom gruppen är den egna gruppen och inte de vita i USA.

Ett tredje och närmast förstärkande element är den stereotypa uppfattningen i USA att de asiatiska studerande är mycket kompetenta. Den innebär att bli skolor agerar efter denna stereotyp. De placerar asiatiska studenter som går i *high school* närmast automatiskt i den typ av kurser som förbereder för högre studier. Det gör att också de som har något sämre förutsättningar för studier i gruppen får en uppmuntran och bättre chanser att gå vidare till högre studier. Den här stereotypin omfattar inte bara den största gruppen, de med kinesisk bakgrund, utan även andra med ”asiatiskt utseende”. De ses av många som *en* grupp.

Detta låter som en odelad framgångssaga för gruppen. Det finns dock problem förknippade med att tillhöra en grupp som uppfattas som så odelat framgångsrik. Ett första problem är att långtifrån alla ungdomar klarar av de

mycket högt ställda kraven. Alla får inte A i allt och kommer in på "rätt utbildningar" på "rätt universitet". Även de som klarar sig bra jämfört med många andra ungdomar men inte uppfyller de mycket högt ställda förväntningarna inom det etniska samhället kan få en stämpel på sig som misslyckade, vilket i en del fall kan resultera i att de bryter med sin etniska grupp eller att de får olika typer av hälsoproblem. Ett annat problem kan vara att den positiva stereotypin, att de asiatiska ungdomarna är duktiga och hårt arbetande, gör att de får en bra utbildning och lättare än andra får en anställning men däremot inte att de kommer att befordras på samma sätt som de vita. En annan stereotypi är nämligen att de har svårare att leda verksamheter (att vara beslutsföra) och att skapa innovationer. Det finns ett bambutak för asiater (som en parallell till glastaket för kvinnor), som gör att de inte når toppositioner inom företag och offentlig administration i någon större omfattning. Det kan också finnas andra typer av diskriminering i samhället.

Hur går det då för de unga vars föräldrar har kommit från Mexiko? De upp-

når inte samma utbildningsnivåer som ungdomar vars föräldrar har kommit från Asien, men de uppnår betydligt högre utbildningsnivåer än sina föräldrar. Det finns en betydande utbildningsmässighet och social rörlighet. Det är en annan framgångssaga. De är också mer nöjda med vad de har uppnått än de asiatiska studenterna – de har ju ofta haft en betydande framgång i det nya landet jämfört med vad de och deras föräldrar kanske hade förväntat sig.

Kan vi dra några slutsatser för Sveriges del? En slutsats är att etniskt kapital och etnisk sammanhållning har stor betydelse. Det kan vara en hjälp till integration genom att tjäna som ett nätverk. En annan slutsats är den stora roll utbildningen har och kan ha, och då inte bara utbildningen inom skolväsendets ram. Något annat som Lee och Zhou betonar är den viktiga roll studie- och yrkesvägledningen har och kan få – något som det kan vara viktigt att uppmärksamma också i Sverige.

Eskil Wadensjö

Professor, Institutet för social forskning, Stockholms universitet